

Edukácia diabetikov počas pandémie COVID-19

Education of diabetic patients during the COVID-19 pandemic

Andrea Bukovská^{1,2}

¹Diabetologické edukačné centrum I. internej kliniky Jesseniovej LF UK a UNM, Martin

²Nemocničná lekáreň UNM, Martin

✉ **PhDr. Andrea Bukovská, MHA, MPH** | bukovska@unm.sk | www.unm.sk

Doručené do redakcie | Received 29. 3. 2021

Diabetologické edukačné centrum (DEC) pri I. internej klinike Jesseniovej lekárskej fakulty Univerzity Komenského (JLF UK) v Martine a Univerzitnej nemocnice Martin (UNM) už od roku 2004 pod odbornou garanciou prednostu I. internej kliniky JLF UK a UNM prof. MUDr. Mariána Mokáňa, DrSc., FRCP Edin metodicky, odborne a prakticky realizuje edukáciu, poradenstvo a výchovu k zdraviu v špecializačnom odbore diabetológia, poruchy látkovej premeny a výživy. Po celkovej rekonštrukcii od roku 2013 spĺňalo centrum všetky odborné, priestorové, materiálo-technické a právne požiadavky kladené na profesionálnu edukáciu, poradenstvo a výchovu k zdraviu. V roku 2020 bolo z dôvodu priestorových zmien na I. internej klinike presťahované do menších priestorov. Po komplexnej úprave interiéru a potrebnej redukcii inventáru, materiálov, nábytku a pomôcok opäť plní úlohy komplexného centra. Edukáciu, poradenstvo a výchovu k zdraviu vykonáva PhDr. Andrea Bukovská, MHA, MPH.

DEC zabezpečuje všetky formy edukácie (základnú, komplexnú, špecializovanú, reedukačnú, cieľnú, špeciálnu) nielen pre diabetikov, rodinných príslušníkov, rizikové skupiny, edukátorov, ale aj zdravotníckych pracovníkov. A hoci rok 2020 v celom zdravotníctve a každodennom živote spoločnosti významne komplikovala pandémia COVID-19 a potreba dodržiavať protiepidemické opatrenia, v prípade akútnej potreby sa personalizovaná individuálna edukácia realizovala aj počas hospitalizácie a on-line prostredníctvom tradičných aj moderných telekomunikačných prostriedkov, a to telefónu, pošty, e-mailu, internetu a sociálnych sietí. Tieto metódy prácu síce flexibilizovali, ale aj komplikovali a predlžovali. Skúsenosti však dokázali, že aj v takejto forme ide o najefektívnejší spôsob na získanie teoretických vedomostí, praktických zručností a schopnosť zmeniť svoj prístup k životu a chronickej chorobe. Diabetik má totiž práve počas hospitalizácie priestor a čas

ujasniť si jednotlivé kroky na zvládnutie každodenných problémov. Individuálne bolo pristupované k detským, chirurgickým, nevidiacim, transplantovaným, karentenizovaným a COVID-19 pozitívnym diabetikom a ich rodinným príslušníkom. V roku 2020 bolo prostredníctvom DEC zrealizovaných 1 271 individuálnych edukácií a poradenstva pre diabetikov a zdravotníckych pracovníkov, čo predstavuje 3,48 edukácie na každý deň v roku. Z tohto počtu bolo počas hospitalizácie v UNM komplexne v 1–10 sedeniach odedukovaných 37 hospitalizovaných diabetikov z takmer všetkých kliník a oddelení UNM na základe ordinácie diabetológa alebo konkrétnej požiadavky od diabetika alebo pracoviska. Edukáciu okrem pandémie COVID-19 sťažovala aj skutočnosť, že mohla byť realizovaná až v popoludňajších alebo večerných hodinách po pracovnom čase edukátora, hoci jej priebeh by si vyžadoval skôr dopoludňajšie hodiny. Na skupinovú edukáciu bola v čase medzi núdzovými stavmi využívaná dobre vetrateľná a priestraná čakáreň ambulancie časti I. internej kliniky. Každý diabetik bol po edukácii vybavený kompletným edukačným materiálom a hot-line kontaktom v prípade potreby pomoci. V roku 2020 bolo vydaných 679 súborov edukačných materiálov zostavených podľa konkrétnych potrieb diabetika alebo pracoviska. Po hospitalizácii alebo v prípade akútneho problému bolo individuálne alebo hot-line telefonicky odedukovaných 859 diabetikov z 22 miest zo Slovenska a 3 miest z Česka. Individuálnu edukáciu dopĺňala medzi dvoma núdzovými stavmi skupinovú edukáciu, ktorá umožňuje efektívnu výmenu skúseností medzi viacerými diabetikmi nielen z nemocnice, ale aj z ambulancií. Táto kontinuálne prechádzala do kolektívnej edukácie realizovanej združením DIAMART Martin v spolupráci s mestom Martin a I. internou klinikou taktiež iba v období medzi dvoma núdzovými stavmi. Počas núdzových stavov boli diabetici pravidelne edukovaní, upokojuvaní a pravdivo

informovaní o aktuálnej pandemickej situácii, potrebných preventívnych opatreniach a možnostiach pomoci prostredníctvom tradičných a moderných telekomunikačných prostriedkov.

Vzhľadom k dlhodobej aktívnej spolupráci boli vybrané edukačné časopisy, knihy a edukačné materiály a pomôcky určené pre všetkých záujemcov z radov pacientov a odbornej verejnosti presunuté do Akademickej knižnice a audiovizuálneho strediska JLF UK, Slovenskej národnej knižnice a Turčianskej knižnice. V roku 2020 bola poskytnutá odborná informácia v súvislosti s diabetes mellitus prostredníctvom DEC 375 zdravotníckym pracovníkom včítane účastníkov troch praktických seminárov školiaceho kurzu pred špecializačnou skúškou v odbore diabetológia, poruchy látkovej premeny a výživy a prvého kurzu praktickej diabetológie pre zdravotníckych pracovníkov. Prostredníctvom DEC bolo v rokoch 2004–2020 na kolektívnej a hromadnej edukácii odedukovaných viac ako 7 200 diabetikov, rodinných príslušníkov, odbornej a širokej verejnosti. DEC poskytuje aj zdravotné, sociálne, právne a metodické poradenstvo diabetikom a edukátorom. V roku 2020 sa podieľalo na príprave štandardov edukácie a postupov pre výkon prevencie diabetes mellitus 2. typu a jeho komplikácií pre potreby MZ SR a podkladov pre zaradenie profesie edukátor diabetes mellitus do katalógu pracovných činností pre potreby MPSVaR SR. Aktívne sa podieľa na pedagogickej činnosti pri vzdelávaní lekárov, sestier a edukátorov. Neoddeliteľnou súčasťou aktivít DEC je primárna, sekundárna a terciárna výchova k zdraviu, ktorej cieľom je poskytovať a rozširovať teoretické vedomosti, upevňovať postoje a návyky zamerané na ochranu a podporu zdravia jedincov a populačných skupín, podporovať pozitívne a odstraňovať negatívne prvky, ktoré sa týkajú zdravia, a to nielen v čase pandémie COVID-19.

V spolupráci s Nemocničnou lekárnou UNM Lekáreň v nemocnici DEC zabezpečuje edukáciu a kompletný

servis glukometrov. V rámci realizácie úloh bolo prostredníctvom DEC v roku 2020 v súlade s ISO normou 15197:2013 vydaných a akútne servisovaných 37 zo 111 spravovaných glukometrov FreeStyle Optium Neo, ktoré práve vzhľadom k individuálne zabaleným testovacím prúžkom spĺňajú všetky kritériá na používanie v zdravotníckych zariadeniach aj počas pandémie COVID-19. DEC akútne poskytlo ďalších 375 zdravotníckych pomôcok, najmä ihiel k jednorazovým inzulínovým perám, ktoré nie sú v UNM dostupné, čím výrazne uľahčilo každodennú prácu lekárov, sestier, asistentov a sanitárov pri starostlivosti o diabetikov počas hospitalizácie. Prostredníctvom DEC sú kliniky a oddelenia UNM zásobované aktuálnym edukačným materiálom na osvetu pacientov a zdravotníckych pracovníkov.

Pôsobnosť DEC jednoznačne dokazuje, že diabetikov, rizikovou verejnosť, ale aj zdravotníckych pracovníkov je potrebné neustále edukovať. Boli zistené viaceré chyby zdravotníckych pracovníkov nielen pri odberoch glykémii, ale aj pri aplikácii inzulínu jednorazovými inzulínovými perami. Na základe požiadavky I. internej kliniky JLF UK a UNM bol v roku 2020 zrealizovaný 1 zo 4 kurzov praktickej diabetológie pre zdravotníckych pracovníkov, ktoré budú pokračovať po uvoľnení protiepidemických opatrení v súvislosti s pandemiou COVID-19. Mnohí pacienti stále dokazujú rezervy v edukácii, nakoľko podľa tvrdení v minulosti neabsolvovali edukáciu alebo majú obsolentné a nesprávne názory, ktoré nezachytávajú aktuálnu personalizovanú diabetológiu založenú na dôkazoch alebo sú veľmi nesprávne edukovaní prostredníctvom známych, internetu alebo sociálnych sietí. DEC má preto mimoriadny význam v systéme komplexnej zdravotnej starostlivosti o diabetikov zlepšením kvality ich života a poklesom počtu hospitalizácií z dôvodu akútnej dekompenzácie diabetes mellitus.